

végfelhasználók egyben a rendszer fenntartói és kiszolgálói is.

/TUOFF, M.—HILTZ, S.R.: *The electronic journal: A progress report. = Journal of the American Society for Information Science*, 33. köt. 4. sz. 1982. p. 195–202./

(Domokos Miklósné)

Információs technológia és személyes felelősség

Az újítások bevezetését komoly viták szokták megelőzni, hiszen ezek általában drasztikus változásokat idéznek elő az ember környezetében. A számítógépek elterjedése is felér egy hatalmas újítási folyamattal. A harmadik generációjú számítógépek megjelenése utat nyitott a számítógépes hálózati rendszerek irányába, azaz a *totális rendszerszemlélet* felé.

A totális rendszereknél az adatgyűjtés és a gépi feldolgozás *megelőzi* a feladatok manuális végrehajtását. Ez a folyamat „az ítélethozatal gépesítése”. Az új információs technológia elterjedésével az ember intuitív ítélethozatalait algoritmusok helyettesítik. Elérkezett az az idő, amikor a közép- és felsővezetők munkája jórészt helyettesíthető számítógépes rendszerekkel. A vezetési funkciókat olyan feladatokká tagolják, amelyek számítógépi programokkal végrehajthatók. A középvezetői pozíciók számítógéppel való helyettesítése ill. megszüntetése folytán a kommunikációs lánc emberi tényezői is géppel helyettesítődnek.

Egyesek szerint elérkezhetünk odáig is, hogy sem egyetlen ember, sem a szakértők bármennyire is kvalifikált csoportja nem lesz képes megérteni az intézmény működéséhez elengedhetetlen adatokat tartalmazó információs rendszerek folyamatait és módszereit, és ekkor már a *rendszer* maga veszi át a vezető feladatait, azaz megteremti a szervezeti kereteket, kitűzi a fejlődés irányát, és irányítja az embereket.

Az előzőeket figyelembe véve nem csoda, hogy az információs technológia kiterjedt használata az intellektuális alkalmatlanságtól és a kudarcból való félelmet idézte elő.

Nemcsak a modern tudomány, hanem a mennyiség meghatározása korának kezdete is *Galileo* nevéhez fűződik. Az információtudomány területén éppenúgy, mint más tudományterületeken is, a tudósok csak néhány releváns tényezőt határoznak meg mennyiségileg. A releváns tényezők válogató és részleges mennyiségi meghatározásán alapuló döntések így óhatatlanul csak részben lesznek helytállóak.

Vajon milyen hatása lesz az ítélethozatal elszemélytelenedésének és automatizálásának a társadalomra?

Mennyiben tudja az automatizálással járó személytelen kommunikációs csatornákat kompenzálni az információs szakértő? Az információs rendszereket mindig a társadalmi környezet formálja. Ezért döntő, hogy a rendszertervezők túllássanak a folyamatábrákon, és mindig a rendszer használóját, kulturális és értékrendszerével együtt magát a társadalmat vegyék figyelembe. Tehát: a rendszertervezési folyamatban ne csak az információs szakember szakmai tudása, hanem emberi megfigyelései is érvényesüljenek.

/KLEMPNER, I. M.: *Information technology and personal responsibility. = Special Libraries*, 72. köt. 1981. 2. sz. p. 157–162./

(Pröhle Éva)

Ismeretek vagy információ — a könyvtár céljának válsága

A szakirodalomban, napisajtóban, rádióban és televízióban nyilvánosságra hozott írások, tanulmányok, nyilatkozatok, előadások egy idő óta mind sűrűbben teszik fel a kérdést:

mi is korunk könyvtárának célja?

a hagyományos könyvtáron túljárt-e az idő?

könyvtáridegen tevékenység-e a „naprakész” információs igény kielégítése?

Könyvtárosok, tájékoztatási szakemberek és nem-könyvtárosok egymástól sokszor gyökeresen eltérő állásfoglalásai jól jelzik nemcsak a téma időszerűségét, de cseppfolyós kialakulatlanságát is. S bár még korántsem lezártak a viták, bizonyára alkalmasak meggyorsítani a folyamatot, amelyben a válságba került hagyományos könyvtár megtalálja megillető helyét a tájékoztatás új rendszerében.

Az alábbiakban számos szerző egymással polemizáló írásából kiemelt s témánkat más-más oldalról megvilágító néhány nézetet, a könyvtárról, illetve tájékoztatásról vallott felfogást mutatunk be azzal a céllal, hogy a különböző állásfoglalások ütköztetése révén jussunk közelebb a válaszhoz: melyik is lehet a válságból kibontakozásnak, a könyvtár megmaradásának útja?

Előjáróban megállapíthatjuk, hogy a könyvtár nagy múlttal rendelkező intézménye a *közvéleményben* mindenkor az irodalom őrzőjeként, az emberi értelem és öntudat letéteményeseként élt; „irodalom” alatt pedig elsősorban a *könyvet* értették és értik, még ha ide sorolhatók egyéb információhordozók is. Legújabbban azonban annak lehetünk tanúi, hogy az ún. *referenz* szolgálat igénye nyomul előtérbe.

A referenz munka, mint speciális szolgáltatás, a megnövekedett gyűjteményekben való eligazodás megkönnyítésére fejlődött ki, de csak napjainkban vált mint